Ivanka Jovanović
Nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom Srbije, Beograd

NAŠE REČI ODSLIKAVAJU NAŠE STAVOVE

Nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom Srbije
Beograd
Broj: 75
Datum: 16.08.2010. godine

Uredništvu NIN-a
Gospodinu Ivanu Klajnu

Reagovanje Nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom Srbije na tekst pod nazivom "Ukidaju se invalidi"

Poštovani gospodine Klajn,

uz svo dužno uvažavanje Vašeg poznavanja jezika, odlučili smo da uredništvo NIN-a zamolimo da objavi reagovanje Nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom Srbije (NOOIS) kao krovne organizacije koja zastupa interese svih osoba sa invaliditetom u Srbiji, na tekst pod nazivom "Ukidaju se invalidi", zbog potrebe da odgovorimo na stavove koje ste izneli u svojoj kolumni u vezi dela o tzv. jeziku invalidnosti (povodom "Uputstva za standardizovan nediskriminativni govor i ponašanje"), koji po našem uverenju apsolutno ne odslikavaju i stavove invalidskog pokreta.

Naime, kada se govori o korektnoj upotrebi jezika kojim se opisuju pripadnici marginalizovanih grupa, među koje spadaju i osobe sa invaliditetom kojih u Srbiji živi oko 800.000, onda to više nije samo pitanje jezika, lingvistike, pravopisa. Jedan od osnovnih principa kada govorimo o politički korektnoj upotrebi jezika i to kako u pokretu osoba sa invaliditetom, tako i među pripadnicima drugih marginalizovanih grupa jeste sledeći – korektno je upotrebljavati one izraze koje prihvata većina pripadnika te grupacije. U skladu sa tim i činjenicom da se svest razvija brže od jezika, kao i u skladu sa međunarodnim i domaćim dokumentima koji definišu ove pojmove, a imajući u vidu da je invaliditet samo jedna od karakteristika osobe, invalidski pokret u Srbiji, ali i u svetu, koristiti izraz "osoba/ lice sa invaliditetom" a ne fraze – "invalidno lice/ osoba, dete sa smetnjama u razvoju ili sa posebnim potrebama" i slično.

Izraz "osoba sa invaliditetom" dolazi iz socijalnog modela invalidnosti, jer akcenat stavlja na samu ličnost i njene potencijale, dok je invalidnost u drugom planu. Dakle, invaliditet je samo jedna od mogućih

čovekovih karakteristika i ne odnosi se na celu osobu, te je upotreba politički korektnih termina iz ove oblasti zajednička odgovornost u procesu senzibilizacije javnosti na različitost, dakle odgovornost onih koji zastupaju interese osoba sa invaliditetom, ali i medija i pojedinaca koji oblikuju i prosleđuju informacije. Uostalom, da li su Vuk Karadžić, Betoven, Helen Keler, Ruzvelt, Stiven Hoking, Rej Čarls, Stivi Vonder i mnogi drugi ostali upamćeni po svojim nedostacima, invalidnostima koje ih sve povezuju, ili po svojim veličanstvenim dostignućima u oblastima umetnosti, nauke, kulture, politike...

Do pre desetak godina, u Srbiji je dominirao tzv. medicinski model invalidnosti iz koga je dolazio i tzv. "medicinski" i "dijagnostički" govor, poput reči: invalid, pacijent, slučaj, vezan za kolica ili paraplegičari, cerebralci, distrofičari... Zajedničko za sve ove izraze jeste to da se osobama sa invaliditetom implicira manja vrednost, smanjenost kapaciteta i potencijala, posebnost, koji mogu služiti kao opravdanje za omalovažavanje, segregaciju, izolaciju, osnov za shvatanja da osobe sa invaliditetom predstavljaju teret za društvo u kome žive i konačno često osnov za diskriminaciju (postoji puno načina da se sprovede diskriminacija nad nekim, ali su najčešća tri osnovna oblika: putem govora, kroz ponašanje i direktnim ugrožavanjem/oduzimanjem prava).

Nasuprot ovome, adekvatni su bilo koji izrazi koji kombinuju ličnost i invalidnost, kao na primer: osoba sa invaliditetom, osoba sa distrofijom/kvadriplegijim..., korisnik/ca invalidskih kolica, organizacija osoba sa invaliditetom (jer izraz "invalidna organizacija" bi trebalo da znači da je reč o organizaciji sa kojom nešto nije u redu).

Što se tiče Vaše opaske u vezi "birokratskog gomilanja reči" to takođe nema opravdanja, jer upravo mediji to koriste kao izgovor kada pothranjuju stereotipe i negativne stavove. Jer, kako objasniti činjenicu da ćete u naslovima novinskih tekstova, naravno i u samim tekstovima, najčešće nalaziti izraze "Cigani", iako je politički korektno upotrebljavati izraz Rom, a pri tom je i kraće?!

Ako naše reči odslikavaju naše stavove, a ako mediji konstruišu a ne samo re-prezentuju stvarnost, onda je i ovaj način skretanja pažnje javnosti na ovo pitanje izuzetno značajan, jer mediji nude tumačenja događaja, uzore ponašanja, sisteme vrednosti... Ne treba zaboraviti da mediji pored informativne, imaju i edukativnu ulogu, da treba da obrazuju javnost, ruše stereotipe, pokreću na razmišljanje, podižu svest posebno o marginalizovanim grupama. Oni obezbeđuju "slike" koje ljudi koriste da mapiraju sopstvenu stvarnost. Zato je veoma važno kako pišemo, o čemu izveštavamo, jer i izborom tema i načinom na koji se to čini, mediji šalju implicitne poruke o onome što je društveno prihvatljivo. Ljudi se tako nekritički oslanjaju na medijske poruke – na njihove predstave dobra i zla,

za i protiv, nas i njih, normalnog i devijantnog... Kroz te predstave mediji daju više od informacije – nude priče o neprihvatanju, opovrgavanju drugih koji nisu kao "mi"...

A što se tiče pouke za kraj, i stručnjaci za jezik, i predstavnici vlasti, i institucija, i civilnog društva, uvek bi pre svih drugih trebali da konsultuju same predstavnike marginalizovanih grupa o tome koji izrazi su za njih prihvatljivi, pre nego što o tome zauzmu sopstveni stav!

Izvršna direktorka NOOIS
Ivanka Jovanović, dipl. politikolog

Vladimir Veličković – *Veliko gonjenje, fig. III*, 1986.